

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
щодо проведення моніторингового дослідження
Інститутом післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
навчальних досягнень учнів 8, 10 класів ЗЗСО м. Києва
з української мови
в I семестрі 2022-2023 н.р.

З 16 по 25 грудня 2022 року було проведено моніторингове дослідження навчальних досягнень учнів 8, 10 класів закладів загальної середньої освіти м. Києва в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Мета дослідження полягала в з'ясуванні рівня засвоєння учнями тем навчальної програми в I семестрі 2022-2023 н.р. в умовах воєнного стану. Увагу було акцентовано на з'ясування таких основних напрямів:

- рівня сформованості в учнів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування;
- рівня знань мовної системи й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- рівня сформованості вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх з погляду нормативності;
- рівня розвитку вміння використовувати здобуті знання у висловленнях різних типів, стилів і жанрів тощо.

Кількість тестових завдань не перевищувала 20-24, через що кілька менш важливих навчальних тем у тестуванні свідомо було випущено, оскільки рівень їх засвоєння словесник може визначити в усній бесіді.

У процесі аналізу результатів тесту виокремлено чотири рівні навчальних досягнень учнів: *початковий, середній, достатній, високий* (див. таблиці № 1, 2).

8 клас

Рівень засвоєння навчального матеріалу	Очікувані результати навчання учня/учениці
початковий	пояснює лексичне значення фразеологізмів, добирає до них синоніми; визначає лексичні помилки
середній	аналізує будову словосполучень, розрізняє прості та складні словосполучення; знає та визначає частини мови
достатній	знає й розрізняє речення прості й складні, двоскладні й односкладні, визначає види односкладних речень. знає члени речення, способи вираження їх
високий	знає, як ставити розділові знаки в простому двоскладному реченні, пояснює їх пунктуаційними правилами; визначає речення й тексти, у яких допущено лексичні та граматичні помилки; вміє редагувати їх

10 клас

Рівень засвоєння навчального матеріалу	Очікувані результати навчання учня/учениці
початковий	пояснює загальні принципи класифікації словникового складу української мови; розуміє відмінності між лексичними, фразеологічними синонімами;
середній	розрізняє слова власне українські й запозичені; усвідомлює відмінність між фразеологічними синонімами й антонімами;
достатній	визначає порушення мовних норм, розрізняє їх; виявляє порушення лексичних норм, норм слововживання; визначає в реченнях пароніми; виявляє й аналізує факти порушення орфоепічної норми, зокрема наголошування слів; розуміє суть понять «орфографічна норма», «орфограма», «орфографічна помилка», знає правила українського правопису, зокрема написання літер <i>е,и</i> в ненаголошених складах
високий	розуміє суть понять «орфоепічна помилка», «орфоепічна норма», «милозвучність», знає правила чергування <i>у/в, і/й</i> як засобу милозвучності; основні правила вимови голосних звуків; основні правила вимови приголосних звуків; виявляє порушення орфографічної норми; знає правила українського правопису, зокрема правила вживання апострофа та м'якого знака, чергування приголосних при зміні форми слова й словотворенні; спрощення приголосних

У місті Києві в моніторинговому дослідженні взяли участь **25506** респондентів, з них - **16377** учнів 8-х класів та **9129** учнів 10-х класів.

Більшість учнів 8-х класів (**65,2%**) продемонстрували достатній та високий рівні засвоєння навчального матеріалу, зокрема:

- знають та пояснюють лексичне значення слів і фразеологізмів (**83,7%**);

- опанували явище фразеологічної синоніміки (74,9%);
- знають самостійні частини мови (70,1%);
- визначають й аргументують належність слова до певної групи лексики (65,7%);
- редагують словосполучення, у яких допущено лексичні (66,8%) та граматичні (73,1%) помилки;
- розуміють і пояснюють різницю між словосполученням і реченням (66,9%); реченням простим і складним (78,9%);
- знають члени речення, способи вираження їх (73,1%);
- ставлять розділові знаки в простому двоскладному реченні, пояснюють їх пунктуаційними правилами (77,1%);
- розрізняють речення двоскладні та односкладні (64,9%);
- визначають види присудків (73,1%), обставин (68,3%) у реченнях, прикладку як різновид означення (66,5%), способи вираження підмета (56,9%), присудка (62,4%), означень (55,2%), додатків (70,1%);
- знають види односкладних речень (65,4%).

Водночас результати моніторингу дають підстави стверджувати про наявність певних труднощів, зокрема під час визначення речення з додатком, вираженим у формі інфінітива, правильну відповідь надали на 3,9% менше учнів, ніж під час визначення додатка у формі займенника; визначили просте речення, ускладнене дієприслівниковим зворотом, з-поміж складних на 21,6% менше учнів, ніж тих, які визначили просте двоскладне речення з-поміж складних; віднайшли речення зі складеним іменним присудком на 1,5% менше учнів, ніж тих, хто вказав речення зі складеним дієслівним присудком; визначити речення з поширеним означенням змогли на 14,9% менше учнів, ніж тих, хто правильно визначив речення із додатками; вказати безособове речення змогли на 5,1% менше учнів, ніж неозначено-особове речення тощо. Такі результати свідчать про певні труднощі в засвоєнні навчального матеріалу учнями.

Більшість учнів 10-х класів (68,3%) продемонстрували достатній та високий рівні засвоєння навчального матеріалу, зокрема:

- розуміють суть понять «лексична норма», «лексичне значення слів», «лексична помилка» (67,9%);
- знають та пояснюють лексичне значення слів і фразеологізмів (69,5%);
- визначають випадки порушення лексичної норми (70,1%);
- розрізняють слова власне українські й запозичені (66,5%);
- усвідомлюють відмінність між лексичними та фразеологічними синонімами та антонімами (72,1%);

- розуміють суть понять «орфоепічна норма», «орфоепічна помилка», «милозвучність», «наголос» (73,5%);
- засвоїли правила чергування *у/в* та *і/й* як засобів милозвучності (77,4%);
- знають основні правила вимови голосних і приголосних звуків (68,1%);
- засвоїли основні правила наголошування слів (65,1%);
- засвоїли правила зміни приголосних при збігові їх у процесі словотворення (69,8%);
- виявляють порушення орфографічної норми (61,5%);
- знають правила орфографії (вживання апострофа (79,8%), м'якого знака (77,5%), спрощення приголосних (59,8%)).

Результати моніторингу виявили наявність певних труднощів у засвоєнні орфографічних правил. Так, визначаючи слова, що пишуться з апострофом, у яких спрощення позначається на письмі, правильну відповідь надали на 4,2% менше учнів, ніж під час визначення слів, що пишуться з м'яким знаком.

Визначаючи слова, у яких спрощення позначається на письмі, неправильну відповідь надали 40,2% учнів, тоді як при визначенні утворених від іменників прикметників, у яких спрощення на письмі відбувається, правильну відповідь вказали на 1,5 % учнів більше.

Рекомендації для вчителів

Ураховуючи ту обставину, що нинішня ситуація не могла не позначитись на здатності учнів повноцінно сприймати навчальний матеріал, акцентуємо увагу передовсім на підтримку й нормалізацію психологічного стану учасників освітнього процесу. Проте необхідно докласти максимальних зусиль, щоб рівень мовних знань учнів був достатнім.

За результатами моніторингового дослідження навчальних досягнень з української мови рекомендуємо спланувати та провести уроки з метою усунення прогалин з базових тем, а саме: повторити види односкладних речень для учнів 8-х класів та власне українські й запозичені слова для учнів 10-х класів.

З метою більш глибокого розуміння суті понять «лексична норма», «лексичне значення слів», задля чіткого усвідомлення учнями принципів класифікації словникового складу української мови бажано активізувати їхню роботу зі словниками. В умовах дистанційного та змішаного навчання варто акцентувати увагу на навчанні самостійно користуватися розміщеними в інтернеті словниками. Таке вміння забезпечить кожному учневі можливість групування виучуваних лексичних явищ за певною ознакою, а також

визначення й виправлення допущених лексичних помилок у словосполученнях, реченнях і текстах. Особливу увагу слід звернути на користування фразеологічними словниками.

Радимо організувати спостереження за роллю вивченого лексичного явища у зразкових текстах різних стилів, використовуваних як дидактичний матеріал під час виконання вправ як у класній роботі, так і в домашніх завданнях. Рекомендуємо виокремлювати вправи на порівняння текстів чи речень з метою виявлення допущених в одному з них лексичних помилок або недоречностей, якнайчастіше вдаватися до редагування.

Поглиблюючи знання з лексикології, морфології та синтаксису, необхідно приділяти увагу безупинному вдосконаленню орфографічних навичок. Головні причини орфографічних помилок – недостатня сформованість в учнів умінь застосовувати на практиці здобуті знання, відсутність навичок самоконтролю, орфографічної пильності.

Переорієнтація на компетентнісний підхід сприяє розширенню можливостей освітнього простору: передусім учні мають навчитися працювати з різноманітними інтернет-джерелами. Відтак, роль самостійної пізнавальної діяльності учнів має бути посилено. Інтернет-сервіси для вивчення та вдосконалення української мови, зокрема підвищення рівня орфографічної грамотності, можна знайти на ресурсі Уповноваженого із захисту державної мови за адресою: [Онлайн-ресурси з вивчення української мови | Уповноважений із захисту державної мови \(mova-ombudsman.gov.ua\)](https://mova-ombudsman.gov.ua) Корисним може бути поданий на цьому ресурсі тренажер з правопису української мови, теоретичні положення в якому поєднано з практичними завданнями, що сприяє вдосконаленню правописних навичок: [Тренажер з правопису української мови. Вправи онлайн \(on-line\). \(webpen.com.ua\)](https://webpen.com.ua)

Щодо змін, що відбулися в новій редакції «Українського правопису» (2019 р.), для самостійного опрацювання учням можна порекомендувати:

1. Український правопис. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>

2. Новий Український правопис. Коментарі, завдання та вправи. 5–11 класи/ упоряд. О.Г.Куцінко. – Х.: Вид група «Основа», 2019.

[НУШ Новий Український правопис: коментарі, завдання та вправи. 5–11-й класи \(українською мовою\) - Книжковий інтернет-магазин - Видавництво Ранок \(ranok.com.ua\)](https://ranok.com.ua)

Результати моніторингу мають посприяти організації підтримки вчителя. Якісними дидактичними матеріалами може забезпечити спеціалізована онлайн-бібліотека, обмін досвідом навчання в онлайн-режимі можна організувати силами шкільного/районного методичного об'єднання вчителів-словесників, підвищення кваліфікації з прикладної педагогічної інформатики спроможне здійснювати ІПО.

Зважаючи на вищевикладене, з урахуванням функціонування закладів загальної середньої освіти м. Києва в умовах воєнного стану, вважаємо, що загалом проведення освітнього процесу в дистанційному та змішаному форматі у I семестрі 2022-2023 н.р. відбулося на належному рівні.